

ผังวาก อาชยาต (๕ วาก ๙ ประโยค)

จำนวนส่วนประกอบ
สลับวากได้

วาก	กัตตา	กรรม	กิริยา	ธาตุ	คำแปล โดยพยัญชนะ และโดยอรรถ	ลงปัจจัย อาคม		
(๒) ภาววาก	สู ^๑ เท ^๑ น อนภิตกัตตา		สีย ^๒ เต. อาชยาตบ ^๒	๕ ^๓ ๖ ^๓ ๗ ^๓	อันพ่อคร้ว นอนอยู่. <i>พ่อคร้วนอน. (นิยมแปลเป็นกัตตวาก)</i>	ย ปัจจัย (+อิ อาคมหน้า ย) (และ เต วัตตมานา) อ เอ ย ญ ณา นา ณาหา โอ เณ ณย		
	กัตตวาก	สู ^๑ เท ^๑ สย ^๒ กัตตา	สย ^๒ ติ. อาชยาตบ ^๒	๖ ^๓ ๗ ^๓			พ่อคร้ว นอนอยู่. <i>พ่อคร้วนอน</i>	
(๓) กัตตวาก	สู ^๑ เท ^๑ สย ^๒ กัตตา	โอ ^๓ ท ^๓ น ^๓ อวุตต ^๓ กัมม	ปจ ^๒ ติ. อาชยาตบ ^๒		พ่อคร้ว หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>พ่อคร้วหุงข้าว</i>	อ เอ ย ญ ณา นา ณาหา โอ เณ ณย ย ปัจจัย +อิ อาคมหน้า ย		
	กัมมวาก	สู ^๒ เท ^๒ น อนภิตกัตตา	โอ ^๓ ท ^๓ น ^๓ วุตต ^๓ กัมม	๕ ^๓ ๖ ^๓ ๗ ^๓			ข้าวสุก อันพ่อคร้ว หุงอยู่. <i>ข้าวอัน/ถูกพ่อคร้วหุง. (นิยมแปลเป็นกัตตวาก)</i>	
(๔) เหตุกัตตวาก	สามิ ^๑ โก ^๑ เหตุ ^๒ กัตตา	สู ^๒ ท ^๒ การิต ^๒ กัมม	โอ ^๔ ท ^๓ น ^๓ อวุตต ^๓ กัมม	๕ ^๓ ๖ ^๓ ๗ ^๓	นาย ยังพ่อคร้ว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>นายใช้พ่อคร้วให้หุงข้าว / นาย(ใช้)ให้พ่อคร้วหุงข้าว</i>	เณ ณย ณาเป ณาปย ปัจจัย ๑๐ ตัว +ณาเป +ย +อิ อาคมหน้า ย		
	เหตุกัมมวาก	สามิ ^๒ เก ^๒ น อนภิตกัตตา	สู ^๓ ท ^๓ * การิต ^๓ กัมม	โอ ^๑ ท ^๑ น ^๑ วุตต ^๑ กัมม			๕ ^๓ ๖ ^๓ ๗ ^๓	ข้าวสุก อันนาย ยังพ่อคร้ว ให้หุงอยู่. <i>(นิยมแปลเป็นเหตุกัตตวาก)</i>
		สามิ ^๒ เก ^๒ น อนภิตกัตตา	สู ^๑ เท ^๑ วุตต ^๑ กัมม	โอ ^๔ ท ^๓ น ^๓ อวุตต ^๓ กัมม			๕ ^๓ ๖ ^๓ ๗ ^๓	
(๓) เหตุกัตตวาก	สามิ ^๑ โก ^๑ เหตุ ^๒ กัตตา	สู ^๒ ท ^๒ การิต ^๒ กัมม	มา ^๓ เร ^๓ ติ. อาชยาตบ ^๒	๕ ^๓ ๖ ^๓ ๗ ^๓	นาย ยังพ่อคร้ว ให้ตายอยู่. <i>นายให้พ่อคร้วตาย</i>	เณ ณย ณาเป ณาปย ปัจจัย ๑๐ ตัว +ณาเป +ย +อิ อาคมหน้า ย		
	เหตุกัมมวาก	สามิ ^๒ เก ^๒ น อนภิตกัตตา	สู ^๑ เท ^๑ วุตต ^๑ กัมม	มา ^๓ รา ^๓ ปิ ^๓ ยเต. อาชยาตบ ^๒			๖ ^๓ ๗ ^๓ ๘ ^๓	พ่อคร้ว อันนาย ให้ตายอยู่. <i>(นิยมแปลเป็นเหตุกัตตวาก)</i>

ส^๓ก^๓ม^๓ร^๓า^๓ต^๓ เป็นได้ ๔ วาก คือเว้น ภาววาก

อ^๓ก^๓ม^๓ร^๓า^๓ต^๓ เป็นได้ ๔ วาก คือเว้น กัมมวาก

ย ปัจจัย กับ อิ อาคมหน้า ย

- ลงหลังอ^๓ก^๓ม^๓ร^๓า^๓ต^๓ เป็นภาววาก
 - ลงหลังส^๓ก^๓ม^๓ร^๓า^๓ต^๓ เป็นกัมมวาก
- เช่น คจฉิยเต, ถ้าไม่ลง อิ อาคม เช่น ปจยเต ถ้าไม่ลง อิ อาคม เป็น คจฉยเต แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ปจยเต

ประ^๓ร^๓า^๓น ลงปฐม^๓ว^๓า^๓ริ^๓ก^๓ต^๓ติ เช่น สย^๒กัตตา เหตุ^๒กัตตา วุตต^๓กัมม

กร^๓ร^๓ม ลงทุ^๒ติ^๒ย^๒า^๒ริ^๒ก^๒ต^๒ติ เช่น อวุตต^๓กัมม (ซึ่ง), การิต^๒กัมม* (ยัง)

อนภิต^๑กัตตา ลงต^๑ติ^๑ย^๑า^๑ริ^๑ก^๑ต^๑ติ

* การิต^๒กัมม ในเหตุกัมมวาก ลงต^๑ติ^๑ย^๑า^๑ริ^๑ก^๑ต^๑ติแทนทุ^๒ติ^๒ย^๒า^๒ริ^๒ก^๒ต^๒ติได้บ้าง เรียกว่า “ต^๑ติ^๑ย^๑า^๑ริ^๑ก^๑ต^๑ติ” เช่น สามิ^๒เก^๒น สู^๑เท^๑น โอ^๑ท^๑น ปา^๑จา^๑ปิ^๑ยเต.

• อนภิต^๑กัตตา (อัน) และการิต^๒กัมมะ (ยัง) แปลก่อนกิริยาเสมอ

รูป^๑กิริ^๑ยา^๑อา^๑ช^๑ยา^๑ต^๑ใน^๑ว^๑า^๑ก^๑ต^๑า^๑ง^๑

	ส ^๓ ก ^๓ ม ^๓ ร ^๓ า ^๓ ต ^๓	อ ^๓ ก ^๓ ม ^๓ ร ^๓ า ^๓ ต ^๓
กัตต.	ปจ ^๒ ติ	กัตต. คจ ^๑ ฉ ^๑ ติ
กัมม.	ปจ ^๒ ยเต/ปจ ^๒ ยเต (ปจ ^๑ ยติ/ปจ ^๑ ยติ)	ภาว. คจ ^๑ ฉ ^๑ ยเต/คจ ^๑ ฉ ^๑ ยเต
เหตุ ^๒ กัตต.	ปา ^๑ เจ ^๑ ติ ปา ^๑ จ ^๑ ยติ ปา ^๑ จา ^๑ เป ^๑ ติ ปา ^๑ จา ^๑ ป ^๑ ย ^๑ ติ	เหตุ ^๒ กัตต. คจ ^๑ ฉ ^๑ เจ ^๑ ติ คจ ^๑ ฉ ^๑ ย ^๑ ติ คจ ^๑ ฉ ^๑ า ^๑ เป ^๑ ติ คจ ^๑ ฉ ^๑ ป ^๑ ย ^๑ ติ
เหตุ ^๑ กัมม.	ปา ^๑ จา ^๑ ปิ ^๑ ยเต	เหตุ ^๑ กัมม. คจ ^๑ ฉ ^๑ า ^๑ ปิ ^๑ ยเต

ตัวอย่างประโยคเหตุกัมมจาก สกัมมธาทู มี อวุตตกัมม หรือ การิตกัมม เป็นประธาน

	กัตตา	การิตกัมม	อวุตตกัมม	กิริยา	ประธาน			
เหตุกัตตุ.	สามิโก	สุทฺ	โหน	ปาเจติ.	นาย	ยังพ่อครัว	ให้หุง	ซึ่งข้าวสุก.
เหตุกัมม.	สามิเกน	สุทฺ	โหน	ปาจาปิยเต.	ข้าวสุก	อันนาย	ยังพ่อครัว	ให้หุงอยู่.
	สามิเกน	สุโท	โหน	ปาจาปิยเต.	พ่อครัว	อันนาย	ให้หุงอยู่	ซึ่งข้าวสุก.
เหตุกัตตุ.	อโย	อมเห	สาขิ	มททาเปติ.	พระผู้เป็นเจ้าของ	ยังเรา ท.	ให้เหยียบ	ซึ่งกิ่งไม้.
เหตุกัมม.	อโยเณ	อมเห	สาขา	มททาปิตา.	กิ่งไม้	อันพระผู้เป็นเจ้าของ	ยังเรา ท.	ให้เหยียบ.
	อโยเณ	มยิ	สาขิ	มททาปิตา.	เรา ท.	อันพระผู้เป็นเจ้าของ	ให้เหยียบ	ซึ่งกิ่งไม้.
เหตุกัตตุ.	อโย	มํ	นิพพุตปทํ	สาเวติ.	หญิงนี้	ยังเรา	ให้ฟัง	ซึ่งนิพพุตบท .
เหตุกัมม.	อโยเณ	มํ	นิพพุตปทํ	สาเวติ.	นิพพุตบท	อันหญิงนี้	ยังเรา	ให้ฟัง.
	อโยเณ	อโย	นิพพุตปทํ	สาเวติ.	เรา	อันหญิงนี้	ให้ฟัง	ซึ่งนิพพุตบท.
เหตุกัตตุ:	ราชา	ตํ	ทณฺ	ปาเปติ.	ราชา	ยังเขา	ให้ถึง	ซึ่งการลงโทษ.
เหตุกัมม:	รณฺ	โส	ทณฺ	ปาปิโต.	เขา	อันพระราช	ให้ถึง	ซึ่งการลงโทษ.
เหตุกัตตุ:	ตฺ	ปพพิชิตกัจจํ	มตถกํ	ปาเปสิ.	ท่าน	ยังกิจแห่งบรรพชิต	ให้ถึง	ซึ่งที่สุด.
เหตุกัมม:	ตยา	ปพพิชิตกัจจํ	มตถกํ	ปาปิโต.	กิจแห่งบรรพชิต	อันท่าน	ให้ถึง	ซึ่งที่สุด.
เหตุกัตตุ.	ลุทโท	หตถิ	ชีวิตกฺขยํ	ปาเปติ.	นายพราน	ยังข้าง	ให้ถึง	ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.
เหตุกัมม.	ลุทโทเณ	หตถิ	ชีวิตกฺขยํ	ปาปิโต.	ข้าง	อันนายพราน	ให้ถึง	ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.

* เหตุกัมมจาก ใช้กิริยาภิธาน โดยมาก โดยเฉพาะ ต ปัจจัย